

Національна академія наук України
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О.О.ПОТЕБНІ
УКРАЇНСЬКЕ БЮРО ЛІНГВІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

ЕКОЛОГІЯ МОВИ І МОВНА ПОЛІТИКА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Збірник наукових праць

КИЇВ
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ ДМИТРА БУРАГО
2012

УДК 81'272:316.7](082)

ББК 81.2я43+60.56я43

Е40

Відповідальний редактор: Б. М. Ажнюк

Рецензенти: В.М.Труб, Т.В. Радзівська

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту мовознавства

ім. О.О.Потебні НАН України 26.05.2011

Е40 Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві (Збірник наукових праць). – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 376 с.
ISBN 978-966-489-161-2

Збірник наукових праць присвячено комплексу проблем, пов'язаних із взаємодією мови та соціального середовища. Еколінгвістичний підхід до оцінки мовної політики і діагнозу мовної ситуації полягає насамперед у цілісному баченні сукупності явищ, розпорошених по різних галузевих дослідженнях, інтерпретації в цьому світлі існуючих і виявленні нових фактів і явищ, які в контексті інших методик випускалися з уваги як другорядні.

Обговорюються такі питання, як зв'язок між мовною нормою і процесом конструювання національної ідентичності, соціальна зумовленість мовного вибору, проблеми мовної стійкості та мовної толерантності, європейські засади мовної політики й перспективи їх використання в Україні і т. ін.

Прикладний аспект лінгвістичної екології безпосередньо пов'язує її з мовною політикою держави та її соціальних інститутів. Дається оцінка впливу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов на мовну ситуацію в різних країнах, обговорюються європейські засади мовної політики і перспективи їх адекватного використання в Україні. Матеріали збірника дають значний матеріал для проведення міжмовних аналогій і паралелей у сфері соціального функціонування мов.

ISBN 978-966-489-161-2

© Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні, 2012

© Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012

Наукове видання

Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві

Збірник наукових праць

Відповідальний редактор: Б. М. Ажнюк

Художня обкладинка: К. Ананко

Макет і комп'ютерне верстування: Є.М. Нестеренко

Підписано до друку 21.11.2012 р. Формат 60 x 84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Гарнітура «TimesNewRoman». Обл.-вид. арк. 16,89. Ум.-друк. арк. 21,86.

Наклад 300 прим. Зам. № 1218.

Видавничий дім Дмитра Бураго

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 2212 від 13.06.2005 р.

Тел./факс: (044) 227-38-48, 227-38-28; e-mail: conf@graffiti.kiev.ua www.burago.com.ua

Адреса для листування: 04080, м. Київ-80, а/с 41

ЗМІСТ

Ейнар Хауген – засновник сучасної еколінгвістики (Б.Ажнюк)	6
<i>Богдан Ажнюк (Київ)</i> . Екологія мови в Україні: динаміка мовної ситуації і пошук балансу	7
<i>Юліане Бестерс-Дільгер (Фрайбург, Німеччина)</i> . Сильные и слабые стороны Европейской хартии региональных или миноритарных языков: западноевропейский опыт	19
<i>Тарас Кияк (Київ)</i> . Засади мовної політики: світовий досвід та українські реалії	30
<i>Олександр Чередниченко (Київ)</i> . Національно-мовна ідентичність у глобальному світі	40
<i>Володимир Василенко (Київ)</i> . Правова регламентація статусу офіційної (державної) мови у практиці європейських держав	51
<i>Лариса Масенко (Київ)</i> . Радянська спадщина в мовній політиці України	65
<i>Микола Рябчук (Київ)</i> . Яка мовна політика нам потрібна?	73
<i>Олександр Тараненко (Київ)</i> . Суперечності між національним і соціальним у розвитку літературної мови	92
<i>Галина Мацюк (Львів)</i> . Мовна політика як об'єкт вивчення прикладної соціолінгвістики	119
<i>Лада Біланюк (Сієтл, США)</i> . Рок, зроблений в Україні: мовна політика у сфері популярної музики	128

<i>Ursula Doleschal (Klagenfurt, Austria)</i> . Slovene in Carinthia – Carinthian Slovene and the politics of language in Austria.	147
<i>Наталія Шумарова (Київ)</i> . Міноритарні мови в європейському соціокультурному вимірі.	156
<i>Любомир Белей (Ужгород)</i> . Український національний іменник пострадянської доби у лещатах глобалізації	164
<i>Ярослав Радевич-Винницький (Дрогобич)</i> . Суржик як породження непаритетної двомовності	171
<i>Оксана Баранівська (Краків, Польща)</i> . Мовні норми в Інтернеті	184
<i>Лесь Белей (Ужгород)</i> . Мова української блогосфери: між новографією та новомовою	194
<i>Світлана Єрмоленко (Київ)</i> . Символічні й прагматичні виміри мовної норми	202
<i>Галина Яворська (Київ)</i> . До характеристики парламентського дискурсу в Україні (на прикладі дебатів про міграцію)	224
<i>Леся Ажнюк (Київ)</i> . Екологія мовлення російсько-українських білінгвів: проблема стильової деформації	237
<i>Ганна Залізник (Київ)</i> . Проблеми національної ідентифікації російськомовних громадян в Україні.	249
<i>Оксана Михальчук (Київ)</i> . Мова як суспільна цінність: свобода і практика вибору.	255
<i>Оксана Данилевська (Київ)</i> . Мовні права учнів у сучасній українській школі.	270
<i>Лілія Андрієнко (Київ)</i> . Метамовна рефлексія як чинник етнонаціональної ідентичності	278
<i>Олександр Скопненко (Київ)</i> . Джерела кодифікації як вияв боротьби культурних впливів (на прикладі української та білоруської літературних мов 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст.)	287

Лілія Андрієнко (Київ)

Метамовна рефлексія як чинник етнонаціональної ідентичності

«Якщо ми маємо право називати людину
Homo sapiens, то насамперед завдяки тому,
що вона є Homo loquens, людина, що розмовляє»

Клод Ажеж

Метамовна рефлексія є одним із визначальних показників самоусвідомлення й орієнтації людини у просторово-часовому цивілізаційному континуумі, включаючи його етичний, етнонаціональний, релігійний, психологічний компоненти. Виявляючи себе в осмисленому ставленні до мовних закономірностей та інновацій, норм і правил мовної комунікації, метамовна рефлексія тісно пов'язана з метамовною діяльністю людини і є результатом пізнавального, соціокультурного та мовного досвіду індивідуального або колективного мовця, своєрідним «барометром» емоційно-психологічного мікроклімату суспільства.

«Зречвлена мисль» (М. Бажан) відбивається як у теоретичній площині, представленій системою наукових понять, суджень, концепцій, так і в побутовій свідомості наївних мовців у вигляді набутих знань, суб'єктивних уявлень, стереотипів, міфологем. Найменш опрацьованими нині, а відтак найцікавішими для вивчення, на нашу думку, є метамовні висловлювання наївних мовців, у чиїх роздумах відображено всю суму уявлень зсередини того чи іншого мовного середовища (національного, професійного, вікового), та представлені накинуті ззовні міфологеми, ідеологеми, стереотипи мовної пове-

дінки. Адже, як пише білоруська дослідниця Н.Б. Мечковська, «Наївні ...уявлення про процеси спілкування були й залишаються тим середовищем живлення, яке продукує нові образи, що ними живе професійна лінгвістика».¹

Специфічні метамовні акти, у процесі яких здійснюється метамовне коментування актуальної для сучасного слововживання лексичної одиниці, дістали в лінгвістиці назву *рефлексивів*.²

Отже, об'єктом метамовного коментування можуть виступати ті чи інші факти мовлення, означувані ними денотати, і навіть сама мова як явище, а також осмислення мовцем себе самого як носія мови.

Дискурсивна природа метамовної діяльності дає можливість розгортатися рефлексивам у різноманітних текстових формах: діалогах, монологах, репліках, ремарках, побіжних зауваженнях, каламбурах, анекдотах, фразеологізмах. Це – роздуми, пов'язані із пошуком шляхів самовираження, реакція на певні комунікативні труднощі, сприйняття або несприйняття зміни словникового складу чи мовної норми, коментарі з приводу експресивно забарвленої, табуйованої, ненормативної лексики тощо.

Тематично рефлексиви зорієнтовані переважно на ортографоцентризм, аксіологію, інтенцію, мотивацію, проблеми культури та екології мови, лінгводидактику, стосуються етичних та естетичних критеріїв, пов'язані з проблемами національної ідентичності.

Жодна з названих тематичних рубрик не має чітких меж, так чи інакше перекриваючи і доповнюючи суміжні. Наприклад, висловлювання, які стосуються сфери національної самосвідомості (етнічної самототожності), не можуть бути відірвані від ціннісних критеріїв: «О каких белорусах теперь можно говорить, когда этот, с позволения сказать, народ не имеет даже языка?»;³ «Скажіть українською, що Ви –

¹ Мечковская Н.Б. Метаязыковые глаголы в исторической перспективе: образы речи в наивной картине языка // Язык о языке : Сб. статей. – М., 2000. – С. 363.

² Вепрева И.Т. О социально-оценочной функции метаязыкового комментария в публичной речи // Политический дискурс в России-3: Материалы рабочего совещания. – М., 1999. – С. 51.

³ Чернявская Ю. Пять парадоксов национального самосознания белорусов // Журнал Индекс/Досье на цензуру// <http://www.index.org.ru/journal/15/15-chern.html>

українці, і світ буде Вас поважати». ⁴ Так само неможливо винести за дужки естетичний критерій: «За милозвучністю наша мова не поступається навіть італійській. Проте багато українських громадян чи то не знають цього, чи просто не розуміють. Навіть навпаки. Свідомо обирають більш грубу на вимову та слух мову. Але навіщо? Щоб видаватися серйознішим? Сильнішим? Агресивнішим? Моднішим? Не розумію. Тоді виходить, що українська мова є мовою лагідних і спокійних людей. Та чи це погано?» ⁵

Різні за тематикою та інтенцією, рефлексиви існують не комплементарно, а діють і розгортаються за принципом дзеркал, які, фокушуючи світлові промені, відбивають і помножують тему (тут доречно згадати «дзеркальні» корені терміна «рефлексія»: англ. «reflect» тлумачний англійський словник пояснює як «produce image (of) on polished surface, mirror» ⁶).

Отже, без жодних застережень можна стверджувати, що саме через мовну діяльність (зокрема мовну практику) і в мовному середовищі здійснюється те «глибоке особистісне переживання своєї етнічної належності», «самоототожнення індивіда з представниками свого етносу і відмежування від інших етносів», яким є етнонаціональна ідентичність ⁷.

Відмежування «Я» від «не-Я» окреслює захисний «семіотичний кордон», який пролягає між індивідом – носієм мови та соціумом, який цією мовою користується, з одного боку, та іншомовним соціумом і належним йому індивідом, – з другого. Саме звідси беруть початок «вічні» запитання: «Откуда есть пошла русская земля...?» («Повість врем'яних літ»), «Хто ми? Чиї сини? Яких батьків?» (Т.Шевченко), «Звідки ми і наша мова?» (Г. Півторак) тощо. В історії відомі приклади, коли неможливість ідентифікуватися з національ-

---

⁴ Українська мова – моя мова : З творів-роздумів київських учнів і студентів. – К., – С. 11.

⁵ Там само. – С. 33.

⁶ The penguin all English dictionary compiled by G.N. Garmonsway by Jaqueline Simpson. Bordas Paris, 1970. – 820 p.

⁷ Идентичность этническая. Социологический словарь. – http://mirslovarei.com/content_soc/IDENTICHNOST-JETNICHESKAJA-11419.html.

ним і державним цілим, породжувала такі «етноніми», як *тутешній* (білоруське *тутэйшы, тутэйшасць*).

Розмаїтість самоназв українців є також непростим пошуком власного імені на тлі суперечливої етнічної історії. Проте, залишивши в ретроспективі «русин» («руський»), русинський, руснак, роксолан, рутенець, малорос, хохол, «хахол» (соціальна реклама, розміщена в місті Кременчуці на сіті-лайтах розміром 120x180 см «*Я – ХоХоЛ. Український народ найгостинніший*»), звернімося до сучасності.

У листопаді–грудні 1997 року, напередодні парламентських виборів-1998, Київський центр політичних досліджень і конфліктології та Київський міжнародний інститут соціології провели масштабне соціологічне опитування в 26 регіонах України (24 областях, Кримській автономії та в Києві).⁸ Для визначення етнокультурного складу населення респондентам було запропоновано два питання. Перше з них мало відкритий характер, у відповіді на яке треба було вказати свою національність (автори проекту назвали її «паспортною національністю»). Після цього ставилося уточнювальне запитання, метою якого було з'ясувати так звану «самоідентифікаційну національність» («ким ви себе відчуваєте: лише українцем, лише росіянином, і, відповідно, з варіантами: більше українцем, більше росіянином, однаковою мірою і тим і тим?»). За самоідентифікацією лише українцями назвали себе 55,9% респондентів, лише росіянами – 10,8%, решта респондентів вибрала змішану національність: однаковою мірою українці і росіяни – 14,3%, тобто вказали «подвійну самоідентифікацію». Автори вищезгаданого проекту закріпили за цією групою «етнонім» «українорус». Що ж до мовних переваг, то 70,5% «українорусів» мовою спілкування обрали російську мову.

Природно постає питання: яке ж змістове і сутнісне наповнення назви «українорус»? Це «подвійна самоідентифікація» чи «криза тожсамості», яка виявляється, зокрема, і в «мовній неприкаяності»?

Тим часом національна ідентичність є для індивіда такою ж важ-

---

⁸ Белецкий М.И., Толпыго А.К. Национально-культурные и идеологические ориентации населения Украины. По данным социологических опросов – <http://www.politstudies.ru/N2004fulltext/1998/4/6.htm>.

ливою, як і професійна, вікова, конфесійна, і викликається до життя потребою соціалізації, соціальної адаптації, прагненням утвердити свій статус. Внутрішня ж розгубленість («роздвоєність») нерідко компенсується потребою емоційно проартикулювати її: «Здесь с вами я говорю по-русски. Поеду в Петербург – все говорят «хохлушка». И думаю себе: «Кто я на самом деле? Ни то, ни сё» (записано з усної розмови українки із Миколаєва, студентки Національного університету, яка обрала фах психолога).

Політичні та соціальні потрясіння, яких зазнала Україна у ХХ столітті, стали причиною деформацій її комунікативного простору: «Кто же такие русскоязычные украинские националисты? Это люди, часто всю жизнь говорящие по-русски, но считающие себя украинцами, а Украину своей Родиной. Мы спокойно в разговоре переходим с одного языка на другой: у нас есть друзья во всех частях страны. За границей на вопрос «Are you from Russia?» отвечаем «No! I'm from Ukraine. «На другой вопрос: «What is your native language», отвечаем: «I'm bilingual: Ukrainian and Russian». После просмотра фильма мучительно пытаемся вспомнить, на каком языке он был, на русском или украинском. На клавиатуре у нас стоят три раскладки: Ї, Ы, S»⁹; «...мова і паріотизм – речі мало пов'язані між собою. Можна бути патріотом України, мати почуття української гідності і не говорити українською мовою»¹⁰).

Як тут не згадати слова дослідниці семіотичних структур Юлії Кристевой: «... байдужість – це панцир чужинця...», і далі: «Не належати ніякому місцю, ніякому часові, ніякій любові. Втрачене походження, неможливе закорінення, зникаюча пам'ять, невизначене теперішнє», «Не розмовляти рідною мовою. Жити серед звуків і логік, що відрізані від нічної пам'яті тіла, ніжно-гострого сну дитинства. Носити в собі, наче таємний підвал чи скалічене дитя – дороге й непотрібне, – колишню мову, яка в'яне, хоч ніколи вас не покидає ...».¹¹

У покоління, яке двічі за своє життя втрачало національну іден-

---

⁹ Русскоговорящие украинские националисты...// Народна правда. // <http://narodna.pravda.com.ua>.

¹⁰ Толочко П.П. Що або хто загрожує українській мові? – К., 1998. – С. 32

¹¹ Кристева Ю. Самі собі чужі. – К., 2004. – С. 14.

тичність (спочатку українську, а потім радянську) загострена рефлексивна діяльність у пошуках державної та етнічної ідентичності знизила рівень мовної лояльності, породила відчуття невідповідності власної позиції новим реаліям життя – а це завжди болісний процес, який виявляється в беспорядності, неприйнятті того нового і незвичного, що виходить за межі усталених штампів: «К моему сожалению (говорю искренне – сожалению) на русском мне изъясняться легче... Уже мне много лет, чтобы переучиваться думать не на российском, типа – «великом и могучем».¹²

Комунікативна напруга експлікується через емоційно забарвлену, стилістично знижену лексику. Це дієслова та девербативи на позначення процесів мовлення (его плям-плям 24 часа в сутки по всем каналам; його гав-гав лиш московитам звучить, як музика; «гаркають» (а по-російськи «окрысиваются»), паплюжать, лають, глузують, насміхаються, зневажають), лайливі і образливі «епітети» (собача мова, хохлятская мова, гидотне пашекування, брудні слова та прокльони), примітивізація та профанація окремих понять через спотворене орфоепічне вираження (*говорить на мове; переходи лучше на мову; ну выдайте што на мове*).

Надмірна поляризація і заполітизованість поглядів на мовні питання спричиняють аксіологічні коливання, налаштовуючи мовця на протистояння, готуючи до внутрішнього опору. Це коливання виявляється, зокрема, і в тому, що ми не можемо навести більшості прикладів саме українською мовою: «Тем, кто знает великий и могучий переходит на мову, значит, понижать планку. Пользователям русского языка, более совершенного по отношению к мове, это и даром не надо; По этой же причине американцы говорят на английском, а не на языке индейцев».¹³

Відповідно когнітивна, лінгвокреативна функції метамовної рефлексії нівелюються, перетворюючись на зверхньо-відсторонене коментування «чужинця», обмежене рамками стереотипів.

---

¹² http://narodna.pravda.com.ua/culture/474f09adaaa46/view_comments/page_5.

¹³ Ставаймо з «мовних колін» // Народна правда. – 2008. – 3 січ. – <http://narodna.pravda.com.ua/politics/477cd6014ceab>.

Стереотипні уявлення звужують поле рефлексії, зокрема метамовної. А вплив на мовну поведінку, мовний вибір здійснюється через такі реєстри, як збереження внутрішнього комфорту, пошук компромісів, соціальна субординація і навіть самозахист: «Просто я не хочу бути в школі «білою вороною». Усі мої однокласники розмовляють російською мовою, а чому тільки я повинен говорити українською?»; «Іноді зі своїми друзями я спілкуюся російською мовою. Це відбувається тому, що я не досить стійка у своїх переконаннях, не досить витривала, адже, щоб протистояти суспільству, треба бути сильною особистістю».¹⁴

Мовною ситуацією сучасної української реальності зумовлена необхідність перебування мовця щонайменше у двох мовних стратегіях: українському та російському. Це змушує мовця до частого переключення мовних кодів. Як наслідок, у спонтанному мовленні можуть виникати труднощі та перешкоди, що активізує механізми самоконтролю. Це виявляється у перепитуваннях, уточненнях, автокоментарях та автокорекції: «... в данном словосочетании меня, как *орусскоязыченную*, удивляло слово «спростувати».¹⁵ Таким чином, необхідне і в цілому позитивне явище метамовної рефлексії стає на заваді творчому, спонтанному, імпровізаційному мовленню, утруднює взаєморозуміння між співрозмовниками. Міжмовна омонімія, паронімія, суржик, семантичні зсуви стають причиною комунікативної невдачі, а іноді й мовного конфлікту (*Бруд Мертвого моря, Ціни у вас досить прийнятні. Да, ціни у нас приятні*). Найбільшу частотність вербальної експлікації метамовного знання (псевдознання) спостерігаємо в ситуаціях, що стосуються коректності вживання слів та форм, фонетичних явищ, культури мови.

Переважно суржик сприймається як негативне явище, несумісне з іміджем успішної людини. Появу суржику розглядають як брак культури, низький рівень освіти, неповагу до себе, комплекс меншовартості: «Звідки суржик почався? На мою думку, серед тієї частини населення, яка запродалася москвинам. Для того, щоб від-

---

¹⁴Українська мова – моя мова. – С. 32, 25.

¹⁵http://blogs.pravda.com.ua/authors/zabuzhko/47ac67096d27d/pagecommentslist31757_2/.

різнятися від інших, вони почали розмовляти по-московськи, тобто «культурно». Звісно, як вони розмовляли, зрозуміти неважко – це був суржик...» Однак у свідомості більшості (і лінгвістів, і пересічних мовців) чомусь утвердилася думка, що суржик – це зіпсована українська мова, але аж ніяк не російська (хоча, будьмо відверті, російська мова українців і в її усній, і в писемній формі часто дуже далека від еталона російської літературної мови). Виглядає так, що явища, яке не назване, не озвучене, не осмислене, просто не існує: «Донецького суржика нет. В Донецкой области все разговаривают на русском языке. Но боюсь, лет через десять он появится благодаря насильницькой украинизации».¹⁶

Українська мова має нині великий вітальний потенціал – українську молодь, ментальність якої сформувалася в демократичному суспільстві, вільному від формул тоталіризму. Становлення власного неупередженого погляду на мову, мовну культуру, мовний еталон у сучасній українській молоді відбувається на тлі навколомовних дискусій у засобах масової інформації та переважно україноцентричних (принаймні офіційно) настанов шкільної освіти. Мовний лібералізм і певне мовне вільнодумство дають поштовх до пошуку іміджевого аспекту в цій царині. У метамовних нараціях зазначеного тематичного кола експлікуються опозиції, представлені маркерами «престижно/непрестижно», «модно/немодно», «приємно/неприємно»: «Поряд із товаришами з російськомовних сімей у мене є також багато друзів із україномовних, а з ними ми вже спілкуємося виключно українською, рідною мовою, незалежно від того, де ми знаходимося – на вулиці, у транспорті. Коли ми розмовляли українською мовою в трамваї, то люди якось так на нас позирали, хоча нам і було трохи ніяково, але все-таки чомусь дуже приємно»; «Раніше, ще будучи школярем, часом дуже ніяково почував себе, коли серед своїх друзів щось говорив українською, а тому намагався одразу переходити на російську, та де там російську – справжній суржик. А от тепер, якось приємно-загадково навмисно говорити українською. Навіть з людьми, що її не сприймають. Кажу ж Вам – автентичність, самовираження»; «Здавалося, що вихована людина повинна відповідати

¹⁶ <http://narodna.pravda.com.ua/discussions/46f3bee08d3bc/>.

тією мовою, якою до неї звертаються. Ось я і відповідала... І тільки тепер почала запитувати себе, чому вихованою мала бути я одна?».¹⁷

Отже, поняття національної ідентичності значною мірою розкривається в процесі осмислення, оречевлення й озвучення, тобто вербалізації етнічних та мовних проблем. «Життя в мові» – як перманентний дискурс національної ідентифікації – передбачає гармонійне поєднання раціонального та ірраціонального, традиції та її сучасної інтерпретації, вмотивованої практичної потреби та внутрішнього комфорту кожного мовця. Така модель є запорукою розширення комунікативного простору для осягнення системи цінностей свого народу як невід’ємної частини світового культурного контексту.

---

¹⁷ Там само. – С. 32, 55, 21.